

העליות מתימן

אך קרה לי משהו וזכרונותי עלו וצפו, ואני חש בצורך עז להעלותם כאן. עליה אחרונה זו, כמו בעידן הוידיאו, לחצה על כפתור הקלטת שבמוחי, ואתה הקורא לך נא בעקבות סרט נפלא זה שנכתב ע"י שר ההסטוריה, וגבוריו הראשיים הם אנשי העליות השונות.

העליה מתימן מעולם לא נפסקה, תמיד עלו משפחה אחת או שתיים לארץ. לפני כמאתיים שנה החלו להגיע טיפין טיפין, והם היו חכמים היודעים בנסתר ובנגלה, או רבנים שלא יכלו יותר לשאת את הגזירות שנגזרו על כל היהודים, לכן בצנעה ובחשאי יצאו את תימן, שתים עד חמש משפחות בשנה, כשפניהם לארץ ישראל, או כפי שנהגו לומר לירושלים עיה"ק. כל עליה ותרומתה המיוחדת. היה יעוד לאנשים, כל משאת נפשם היתה עליה לארץ הקודש, להגות בתורה וללמוד בה, הם לא חפשו את עבודת האדמה ובנין הארץ, אלא התישבו בארבע ערי הקדש מדרבנן ירושלים, חברון, טבריה וצפת, ובכולן השאירו את חותמם. עסקו בלמוד התורה, בנסתר בתורת הקבלה, ומפיהם יצאה תורה לכל ישראל, והידוע ביותר מהם, הוא המקובל הרב שלום שרעבי, שסביבו נרקמו אגדות רבות, יש לציין שעולים אלו בנגוד לאחרים בתקופה זו, דחקו את הקץ ועלו.

להלן דוגמא לגישתו הקבלית - מיסטית של הרב שלום שרעבי לעבודת האדמה ברחובות ופרשנותו של פרופ' יהודה רצהבי.

ר' שלום חיים שרעבי:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו. הרינו נוטל מעדי"ר זה. העולה בגימטריא שד"י, להכרית בו החוחים והקוצים, ולחצוב בו כל הניצוצים, מתוך אדמתנו, אדמת הקודש.

יהי רצון מלפניך, השם אלוקינו ואלוקי אבותינו, המציב גבול אלמנה והמשיב בנים לגבולם, כי תחזקנו ותצליח דרכינו בעבודתנו, עבודת הקודש על אדמת הקודש. ונזכה לראות בטהרת אדמת ישראל מטומאתה, בעת שינערו רשעים ממנה, ותשוב אל בעלה הראשון עם בנין ציון וירושלים, אמן כן יהי רצון. (רחובות, תרס"ט) עפ"י פרופסור יהודה רצהבי.

הערות לתפילה / פרופ' יהודה רצהבי

יסוד הקדושה והמיסטיקה אופף את התפילה. המעדר, כלי העבודה של הפועל, מתקדש, מכוח האדמה המקודשת, שכן "מעדר" עולה בגימטריה "שדי", במעדר עוקרים מצד אחד את החוחים והקוצים (כינוי לכוחות הטומאה) ומצד אחר אתר חוצבים את הניצוצות המקרבים את קץ הגאולה. וכאן יש להעיר כי על פי דעת האר"י כלו כבר כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בברור ניצוצות הקדושים, מסירות הנפש של היהודי למען הארץ, בעליה לתוכה ובעבודת אדמתה, חושפת ניצוצות המחישים את הישועה.

בתפילה מורגש תיקון שני ערכים לאומיים: העם והארץ, תיקון הארץ מנוסח במטבע "מציב גבול אלמנה". יסוד המליצה הוא בכתוב "ויצב גבול אלמנה" (משלי ט"ו כ"ה) ועליו נוסדה הברכה של הרואה בתי ישראל ביישובם, שיבת העם לארץ טבעה בלשון "והמשיב בנים לגבולם", אף הוא פסוק במקרא "ושבו בנים לגבולם" (ירמיה ל"א ט"ז), גאולת הארץ מידי בני נכר מוצאת בטויה במשאלה: "ונזכה לראות בטהרת אדמת ישראל מטומאתה בעת שינערו רשעים ממנה".

אחתום בפרט פיקאנטי. עבודתם הראשונה של עולי חידאן בכרמי רחובות בשנת 1909 היתה עקירת היבלית, אחד העובדים, זכריה בן דוד קפרא, מתוך הסתכלות ביבלית, בתכונותיה ובדרך גידולה, מצא בה סמלים ורמזים מיסטיים, וחיבר עליה חיבור שכולו רזין.

לכוחות הטומאה) ומצר אחר חוצבים את הניצוצות המקרבים את קץ הגאולה. וכאן יש להעיר כי על פי דעת האר"י קלו כבר כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בברור ניצוצות הקדושים. מסירות הנפש של היהודי למען הארץ, בעלייה לתוכה ובעבודת ארמתה, חושפת ניצוצות המחישים את הישועה.

בתפילה מודגש תיקון שני ערכים לאומיים: העם והארץ. תיקון הארץ מטסח במטבע "מציב גבול אלמנה". יסוד המליצה הוא בכתב "ירצב גבול אלמנה" (משל ט"ז כ"ה) ועליו טסדה הברכה של הרואה בתי ישראל ביישובם. שיבת העם לארץ טבועה בלשון "והמשיב בנים לגבולם", אף הוא פסוק במקרא "ושבו בנים לגבולם" (ירמיה ל"א ט"ז). גאולת הארץ מידי בני נכר מוצאת בטויה במשאלה: "ונזכה לראות בטהרת ארמת ישראל מטומאתה בעת שינערו רשעים ממנה".

אחתום בפרט פיקאנטי. עבודתם הראשונה של עולי חידאן בכרמי רחובות בשנת 1909 היתה עקירת היבלית. אחד העובדים, זכריה בן דוד קפרא, מתוך הסתכלות ביבלית, בתכונתיה ודרך גידולה, מצא בה סמלים ורמזים מיסטיים, וחיבר עליה חיבור שכולו רוין.

הופיע כ עחון טעריב כיום ר' י"ם כאלול תשמ"א 18.9.81

ר' שלום חיים שרעבי לשם יחוד

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו. הריט טל מער"ר זה, העולה בגימטריא שד"י, להכרית בו החוחים והקוצים, ולחצוב בו כל הניצוצים, מתוך ארמתו, ארמת הקודש.

יהי רצון מלפניך, השם אלוקי ואלקי אבותינו, המציב גבול אלמנה והמשיב בנים לגבולם, כי תחזק ותצליח דרכי בעבודתנו, עבודת הקודש על ארמת הקודש. ונזכה לראות בטהרת ארמת ישראל מטומאתה, בעת שינערו רשעים ממנה, ותשוב אל בעלה הראשון עם בנין ציון וירושלים, אמן כן יהי רצון. (רחובות, תרס"ט) עפי פרופי יהודה רצהבי

פרופסור יהודה רצהבי הערות לתפילה

...יסוד הקדושה והמיסטיקה אופף את התפילה. המערר, כלי העבודה של הפועל, מתקדש, מכוח האדמה המקודשת, שכן "מעדר" עולה בגימטריה "שד"י". במערר עוקרים מצד אחד את החוחים והקוצים (כיני

שוחחתי עם כמה יהודים מבוגרים על פרסום תפילה זו, והיו ששללו אותה וכיטלוה

מכל וכל. מכיון שראו בה ערבוב של קודש וחול שכן יש בה שדי, שהוא שמו של הקב"ה מול מעדר העשוי בידי אדם, והיו כאלה שלא ידעו להשיב. ואמרו זה פלפול, עד שנפגשתי עם ידידי יהודה כהן, איש תיאטרון המחול "ענבל" וספרתי לו, והוא אמר לי שהוא יפגישני עם רצון הלוי שמסר את התפילה לפרופ' רצבי.

אכן נפגשנו ומיד הוכרר שאנו מכרים ותיקים, ושהוא רצון הלוי כן למשפחת רכנים וחכמים. הוא עצמו פועל בנין אך כותב שירים והוציא כמה ספרי שירה, כן כותב ומתרגם מלשון ערב לעברית.

הוא נתן את נוסח התפילה לפרופ' רצבי, כדי שתתפרסם על ידו כהיסטוריון. הוא אישית קבל את הכתב הזה למזכרת מדודו לפני מותו, ושעלה ארצה כיחידי, מיוצאי שרעב עם אנשי העליה השניה שכולם באו מצפון תימן (חידאן).

דודו הוא הרב שלום חיים שרעבי, שהיה תלמיד חכם ומקובל. כשעלה אף הוא, התישב כרחובות כחבריו ועבד כפרדסי וכרמי רחובות, ולעקירת היבלית חיבר תפילה זו, שראה בה קדושה עליונה והצלחה בעבודת הקודש. חיבר ייחודים ותפילות לכל סוגי העבודות. אך זו היחידה שהתפרסמה, יום יום הקפיד לפני העבודה; או לפני נטילת כלי

העבודה לאמר את הייחוד הנדרש למען ההצלחה. החברים שעבדו איתו ראו בזאת פעולה מיסטית ואמונה דתית להצלחה. האחרים אף הם דבקו במעשיו, כי למרות שהיה איש קבלה, לא עסק בשררה ורבנות, אלא במצוות עבודת האדמה, וכאמור לפני מותו נתן לקרובו כמזכרת את התפילה לעבודת האדמה.

ש"י זכרונות

שאול ימיני

בעריכת

תמר חמאמי-שרוני

בהוצאת

האגודה לטפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר

ככר העצמאות, נתניה

כל הזכויות שמורות למחבר
ולאגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר
ככר העצמאות, נתניה

הדפסה: עידן חדש", נתניה
תשנ"ז (1997)